

ACADEMIA ROMÂNĂ
SCOSAAR

Anexa nr. 6

REZUMATUL TEZEI DE ABILITARE

**TITLUL: Ipostaze ale variației lingvistice în limba română
(variația diatopică & variația diastratică)**

Domeniul de abilitare: *Filologie*

Autor: Florin-Teodor OLARIU

Lucrarea cu titlul *Ipostaze ale variației lingvistice în limba română (variația diatopică & variația diastratică)*, propusă ca teză pentru abilitare în domeniul Filologie, prezintă traseul meu profesional și științific până la ora actuală, cu focalizare pe principalele contribuții și relevanța acestora pentru dezvoltarea direcțiilor de cercetare abordate până în prezent, circumscrise în principal conceptului de «variație lingvistică». Volumul este structurat în două părți, precedate de câteva considerații preliminare în care am prezentat *in nuce* elementele definitorii ale parcursului meu formativ, cu scopul de a schița cadrul general al evoluției profesionale pe parcursul celor aprox. 25 de ani de activitate științifică.

Prima parte debutează cu precizarea momentelor-cheie ale formării profesionale, începând cu studiile de licență, trecând prin cele doctorale și încheind cu cele postdoctorale, pentru a continua cu evocarea experienței didactice universitare pe care am avut-o de pe poziția de cadru didactic asociat mai întâi la Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava (1998–1999) și apoi la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași (2015–2019), instituție unde am susținut, în cadrul Modulului de master „Lingvistică generală și românească” al Facultății de Litere, cursul și seminarul de *Sociolingvistică*.

Prezentarea activității de cercetare științifică, ce ocupă poziția cea mai extinsă în economia acestei prime părți, începe cu descrierea componentelor teoretice și metodologice, precum și a rezultatelor tezei de doctorat, intitulată *Dimensiunea ludică a limbajului uman* și susținută în anul 2007, sub coordonarea prof.univ.dr. Maria Carpov, cu distincția *magna cum laude*. Termenii majori în jurul cărora a gravitat întregul demers epistemic dezvoltat în cadrul lucrării de doctorat au fost, în principal, cei de *limbaj* și *joc*, mai precis, relația de *analogie* care se poate stabili între aceștia în direcția unei abordări integrative a limbajului uman. Încercarea abordării „în oglindă” a celor două concepte operaționale a avut drept suport *intuiția* faptului că ele sunt organizate și funcționează în baza unor principii cu multiple similitudini structurale, ceea ce face ca, la nivelul configurației de adâncime, acestea să se întâlnească și să devină chiar interoperabile. Această idee a constituit, de fapt, principala motivație a efortului investigativ pe care l-am întreprins timp de peste șapte ani, în urma căruia am reușit să înțeleg într-o manieră mult mai adecvată principiile ce guvernează formele de concretizare ale limbajului uman, atât în diacronie, la nivelul limbilor istorice, cât și în sincronie, cu preponderență la nivelul schimburilor verbale cotidiene.

La nivel științific, două au fost direcțiile de cercetare în care m-am specializat de-a lungul timpului: dialectologia și sociolingvistica, ambele având ca obiectiv principal studiul variației lingvistice (variația diatopică, respectiv, variația diastratică), fapt ce a conferit o relativă unitate

metodologică și epistemică demersului meu investigativ considerat ca întreg. În domeniul dialectologiei, principalele contribuții au vizat informatizarea editării atlaselor lingvistice românești regionale, în calitatea acestora de proiecte fundamentale de cercetare ale Academiei Române. În acest sens, în anul 2005 am realizat, în colaborare cu informaticienii ieșeni, o aplicație care să ne ajute în această direcție (*ALRMaps*) și care a reprezentat o premieră la nivel național și una dintre primele astfel de realizări la nivel internațional, fiind distinsă cu premiul *Octav Mayer* al Filialei Iași a Academiei Române pe anul 2006. Acest demers inovativ în domeniul geolingvisticii l-am continuat prin intermediul proiectului *Atlasul lingvistic audiovizual al Bucovinei* (ALAB – <https://www.philippide.ro/alab/>), dezvoltat cu ajutorul a două finanțări succesive câștigate în cadrul competițiilor UEFISCDI, atlas care, la rândul său, a constituit o premieră la nivel național, fiind, în același timp, și unul dintre primele atlase multimedia la nivel internațional. În sfârșit, un ultim proiect care duce mai departe spiritul inovativ din centrul academic ieșean în domeniul cartografiei lingvistice și pe care îl coordonez la ora actuală este intitulat *Noul Atlas lingvistic român, pe regiuni. Moldova și Bucovina – resurse lingvistice în format electronic (eNALR-MB)*, care a debutat în anul 2022 și prin intermediul căruia se va construi o platformă multimedia integrată, ce va conține, pe lângă volumele tipărite în variantă scanată, și o „hartă sonoră” prin intermediul căreia se vor putea accesa fișiere audio reprezentative pentru graiurile moldovenești din arhiva proiectului NALR. *Moldova și Bucovina*. Utilizatorii vor putea consulta această bază de date audio în funcție de mai mulți parametri variaționaliști, cum ar fi vârsta subiecților, sexul acestora, tematica abordată în cadrul interviurilor etc.

În domeniul sociolingvisticii, m-am specializat cu preponderență în sociolingvistica migrației, o direcție de cercetare relativ nouă care are ca principal punct de interes complexa relație dintre limbă și procesul adaptării migrantului la ecosistemul (cultural, social, economic) țării de destinație. În calitate de coordonator sau membru al unor proiecte de cercetare, am realizat numeroase anchete de teren în țări de destinație ale migrației românești, precum Italia, Spania, Franța, Germania și Canada. În urma analizei corpusurilor de istorii de viață astfel constituite (aprox. 150 de interviuri), am propus și teoretizat în lucrările mele recente un nou concept pentru cercetarea calitativă a fenomenului migraționist – cel de «migrație» (Olariu 2017; Olariu 2024), care, având la bază un termen compozit (*migrație* < *migrație* + *biografie*), încearcă să atribuie autonomie epistemică acelor istorii de viață obținute în context migraționist, ca fiind un gen aparte de narațiuni a căror identitate se plasează la intersecția dintre „small stories” și „big stories”.

Cea de-a doua direcție de cercetare din domeniul sociolingvisticii, reprezentată de sociolingvistica minorităților, a prins contur în paralel cu derularea proiectului *Atlasul lingvistic audiovizual al Bucovinei (ALAB)*, în cadrul căruia o componentă importantă a constituit-o documentarea specificului (socio)lingvistic al principalelor comunități minoritare din zona vizată (Bucovina): huțulii, polonezii, ucrainenii și rușii lipoveni. În cadrul acestor cercetări am urmărit unele aspecte ce țin de comportamentul sociolingvistic al minoritarilor în mediu aloglot, de imaginarul lingvistic al acestora, de importanța componentei demolingvistice pentru vitalitatea și loialitatea lingvistică a acestor comunități etc.

Managementul cercetării științifice reprezintă o altă componentă a activității profesionale, în care am fost implicat mai ales începând cu anul 2007, atunci când am fost cooptat ca membru în Consiliul științific al Institutului de Filologie Română „Alexandru Philippide”. Acest management de tip instituțional a prins noi contururi în anul 2014, când am devenit coordonator al Departamentului de dialectologie și sociolingvistică și când, în urma frecventării unui curs de specialitate acreditat de Autoritatea Națională pentru Calificări (ANC), am obținut Certificatul de Manager de proiecte. Referitor la acest ultim aspect, menționez faptul că experiența în managementul instituțional s-a dezvoltat în paralel cu cea specifică managementului proiectelor de cercetare finanțate din fonduri extrabugetare, pe care le-am coordonat începând cu anul 2010 (patru proiecte cu finanțare națională și unul cu finanțare europeană), și cu cea aferentă proiectelor editoriale (redactor-șef al revista „Philologica Jassyensia” – <https://philologica-jassyensia.ro/>, publicație inclusă în prestigioasa bază de date Clarivate Analytics – ESCI și cotată categoria A de către CNCS în anul 2020).

În sfârșit, în afara calității de cadru didactic asociat universităților din Suceava și din Iași, componenta didactică a activității mele profesionale cuprinde și o altă latură de tip formativ: implicarea în practica de specialitate a unor serii de studenți de la Facultatea de Litere a Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași și, în paralel, participarea la programul *Academia Altfel* (<https://acadiasi.org/academia-altfel/>), în cadrul căruia am susținut în ultimii 10 ani peste 20 de conferințe în școlile și liceele din Iași și din împrejurimi, cu scopul popularizării rezultatelor cercetării academice (*Open Science & Citizen Science*). În ceea ce privește practica de specialitate a studenților ieșeni, aceasta am organizat-o în cadrul Departamentului de dialectologie și sociolingvistică de la Institutul „Alexandru Philippide”, unde aceștia au fost implicați în operațiuni preliminare specifice redactării atlaselor lingvistice, în paralel cu participarea la unele

întruniri organizate cu scopul familiarizării lor cu fundamentele epistemice și metodologice caracteristice dialectologiei, geolingvisticii și sociolingvisticii.

În cea de-a doua parte a tezei sunt prezentate perspectivele de dezvoltare a carierei profesionale, pe cele două componente principale: activitatea de cercetare și cea de tip didactic.

Referitor la activitatea de cercetare, aceasta va rămâne focalizată pe cele două domenii la dezvoltarea cărora mi-am adus în mod preponderent contribuția în ultimii 20 de ani de activitate: dialectologia & geolingvistica, pe de o parte, și sociolingvistica, pe de altă parte. Principalul proiect de dialectologie în care voi fi implicat în următorii ani va fi cel al elaborării *Tratatului de dialectologie românească*, ce se va derula, sub coordonarea acad. Nicolae Saramandu, în perioada 2024–2028. Geolingvistica va rămâne, în continuare, principalul punct de interes al activității mele profesionale. Pe lângă continuarea unor proiecte mai vechi, precum: a) publicarea volumelor din seria NALR. *Moldova și Bucovina* (vol. VI și VII) și b) dezvoltarea platformei multimedia a *Atlasului lingvistic audiovizual al Bucovinei* (ALAB), un efort susținut voi aloca coordonării proiectelor recente de digitalizare a geolingvisticii românești pe care le-am inițiat în centrul academic ieșean: a) *NALR. Moldova și Bucovina – resurse lingvistice în format electronic* (eNALR-MB) și b) transliterarea în alfabet latin și digitalizarea *Atlasului lingvistic moldovenesc* (ALM) – proiect UEFISCDI câștigat în anul 2024 (<https://philord.philippide.ro/>). În ceea ce privește sociolingvistica, principalul obiectiv este acela al publicării unui *Corpus de migrații românești*, care va cuprinde fragmente din interviurile realizate începând cu anul 2007 în țări precum Italia, Spania, Franța, Germania și Canada, fragmente relevante pentru a exemplifica complexa problematică a procesului migraționist contemporan.

În sfârșit, dezvoltarea componentei didactice a activității mele profesionale va urma cele două direcții deja menționate până acum: a) organizarea în cadrul Departamentului a practicii de specialitate a unor serii de studenți proveniți de la universitățile cu care Institutul de Filologie Română „Alexandru Philippide” are încheiate acorduri de colaborare; b) implicarea în acțiunile specifice proiectului *Academia Altfel*, prin intermediul căruia se dorește o diseminare pe scară largă a rezultatelor cercetării academice în rândurile elevilor din învățământul preuniversitar. În plus, începând cu toamna anului 2024 am fost cooptat în comisiile de îndrumare a unor doctoranzi de la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași și de la Universitatea „Vasile Alecsandri” din Bacău, acest nou context reprezentând o altă oportunitate de transfer de cunoaștere dinspre zona cercetării academice înspre zona învățământului universitar.